

УДК 336.1; 347.7

JEL F 52, L 51, O 17

DOI 10.33244/2617-5940.2.2023.139-161

О. Гордей,

*д-р екон. наук, професор,
професор кафедри публічних фінансів,
e-mail: ohordei@gmail.com*

ORCID ID 0000-0001-6938-0548;

О. Новицька,

*канд. екон. наук,
доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет
e-mail: elena.novicka@gmail.com*

ORCID ID 0000-0001-6451-7808;

Ю. Курманчук,

*здобувач другого рівня вищої освіти
Інституту післядипломної освіти,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

e-mail: kurmanchuk_yulya@ukr.net

ORCID ID 0009-0002-8740-8393;

Д. Ульяновчик,

*здобувач першого рівня вищої освіти,
Державний податковий університет
e-mail: keeep96@gmail.com*

ORCID ID 0009-0001-4987-3406

АНТИЛЕГАЛІЗАЦІЙНИЙ ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми зміцнення економічної безпеки України у воєнний період шляхом проведення антилегалізаційних заходів фінансового моніторингу щодо антикорупційних дій полягає в тому, що вони є ефективним інструментом боротьби з корупцією, оскільки дозволяють виявляти та припиняти незаконні фінансові операції.

Війна в Україні призвела до значних економічних втрат. Країна зазнала руйнувань інфраструктури, втрати робочих місць, зростання інфляції та зниження ВВП. В умовах воєнного стану економіка України більш ніж удвічі вразливіша до корупції та інших економічних злочинів. Корупція є серйозною загрозою для економічної безпеки України. Вона

спричиняє розкрадання державних коштів, зниження ефективності економіки та погіршення добробуту населення, а також може призвести до дестабілізації політичної ситуації в країні.

Заходи щодо зміцнення економічної безпеки України у воєнний період є важливим завданням для держави. Вони дозволять захистити національні економічні інтереси та сприяти відновленню економіки України після війни.

У статті висвітлено наявну систему органів та рівнів фінансового моніторингу, а також нормативно-правову базу, що його регулює; розкрито існуючі схеми легалізації доходів, отриманих від корупційної діяльності та на основі проведеного дослідження сформульовано практичні рекомендації задля зменшення рівня корупції в Україні.

Ключові слова: *економічна безпека, фінансові операції, відмивання коштів, легалізація доходів, корупція, незаконне збагачення, зловживання службовим становищем, антилегалізаційний фінансовий моніторинг, держфінмоніторинг, підрозділ фінансової розвідки.*

O. Hordei,

*Dr. Econ. of Sciences, Professor,
Professor of the Department
of Public Finance*

e-mail: ohordei@gmail.com

ORCID ID 0000-0001-6938-0548;

O. Novytska,

*PhD, associate professor of the
Department of Public Finance,
State Tax University*

e-mail: elena.novickaja@gmail.com

ORCID ID 0000-0001-6451-7808;

Yu. Kurmanchuk,

*applicant for higher education of the
second level,*

*Institute Of Continuing Education Taras
Shevchenko National University of Kyiv*

e-mail: kurmanchuk_yulya@ukr.net

ORCID ID 0009-0002-8740-8393;

D. Ulianchyk,

*applicant for higher education
of the first level,*

State Tax University

e-mail: keeeep96@gmail.com

ORCID ID 0009-0001-4987-3406

ANTI-LEGALIZATION FINANCIAL MONITORING REGARDING CORRUPTION IN UKRAINE

The urgency of the problem strengthening economic security of Ukraine during the war period by conducting anti-legalization measures of financial monitoring regarding anti-corruption actions is that they are an effective tool to combat corruption because they allow detect and suppress illegal financial transactions.

The war in Ukraine led to significant economic losses. The country has suffered infrastructure destruction, job losses, rising inflation and decreasing in gross domestic product. Under martial law, Ukraine's economy is more than twice as vulnerable to corruption and others economic crimes. Corruption is a serious threat to Ukraine's economic security. It leads to theft of public funds, reduced efficiency of the economy and deterioration of the welfare of the population, and can also lead to destabilization of the political situation.

Measures to strengthen the economic security of Ukraine during the war period are an important task for state. They will protect national economic interests and contribute to economic recovery.

The article highlights the existing system of bodies and levels of financial monitoring, as well as the regulatory framework governing it; reveals the existing schemes of legalization of income received from corrupt activities and on the basis of the conducted research practical recommendations for reducing the level of corruption in Ukraine.

Keywords: *economic security; financial transactions; money laundering; legalization of income; corruption; illegal enrichment; abuse of office; anti-legalization financial monitoring; SFMS; financial intelligence unit.*

Вступ. Однією із ключових проблем функціонування економічної системи України у воєнний період є побудова цілісної системи фінансового моніторингу, яка б дозволила провадити ефективний контроль та протидію щодо здійснення операцій, направлених на легалізацію доходів, отриманих

злочинним шляхом. Це питання є важливим у контексті формування прозорої політики використання міжнародної фінансової допомоги, що надається Україні для підтримання фінансової стійкості та безпеки під час боротьби з військовою агресією рф. Також вона має безпосередній вплив на створення умов для сприятливого соціально-економічного розвитку держави, системи соціального забезпечення населення та економічної системи загалом.

Основна сутність та структура системи фінансового моніторингу в Україні регулюється нормативно-правовими актами, зокрема основними із них є: Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [1], Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» [2], постанова КМУ «Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України» [3], розпорядження КМУ «Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації» [4] та ін.

Для реалізації Державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні створена Державна служба фінансового моніторингу (Держфінмоніторинг) [5]. Її діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів України, а ключова роль полягає у відпрацюванні отриманих повідомлень про підозрілі фінансові операції і у разі наявності підозр щодо відмивання коштів чи фінансування тероризму передає узагальнену інформацію правоохоронним і розвідувальним органам України.

Також Держфінмоніторинг є органом, уповноваженим Україною на виконання функцій підрозділу фінансової розвідки (ПФР, Financial Intelligence Unit, FIU). Основною функцією ПФР є отримання, аналіз і передача повідомлень про підозри, виявлені і подані приватним сектором. Отже, підрозділ функціонує як посередник між приватними особами, які підпадають під зобов'язання щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ПВК / ФТ), і правоохоронними органами. Додаткова цінність ПФР полягає в аналізі широкого спектру фінансової інформації, яку він має у своєму розпорядженні і яку використовує для кращої оцінки одержаної інформації про підозри.

Фінансовий моніторинг в Україні поділяється на декілька рівнів залежно від суб'єктів, що його проводять. Існує первинний та державний фінансовий моніторинг [6].

Державний фінансовий моніторинг є результатом діяльності уповноважених органів загальнодержавного значення, а саме: Державна служба фінансового моніторингу, Національний банк України, Міністерство юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України. Проте покладання місії виключно на ці структури щодо абсолютного подолання злочинності у сфері фінансів є нерезультативним. Саме тому виник інший рівень фінансового моніторингу – первинний. Його рушійною силою виступають фінансово-кредитні установи та спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу. Саме вони подають інформацію для проведення аналізу до Держфінмоніторингу та подальшого ухвалення рішень.

Літературний огляд. Питання антилегалізаційного фінансового моніторингу та боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, було неодноразово розглянуто зарубіжними дослідниками: R. Baker, J. Voorman, B. Brent, T. Sobh та вітчизняними

науковцями, зокрема його розглядали такі вчені: О. Глущенко, І. Семеген, М. Уткіна, А. Хмелюк, Ж. Андрійченко, О. Гендзюк, О. Кузьменко, А. Бойко, Г. Яровенко та Т. Доценко.

Методи дослідження. Під час дослідження процесу антилегалізаційного фінансового моніторингу щодо корупційних дій в Україні використовувалися емпіричний (для опису антилегалізаційного процесу), теоретичний (для аналізу фінансового моніторингу) та системний (під час вивчення антикорупційної системи) методи дослідження.

Метою статті є дослідження антилегалізаційного фінансового моніторингу щодо корупційних дій та перспектив його удосконалення в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасна світова тенденція появи нових електронних платіжних інструментів збільшує шанси проведення злочинцями незаконних операцій і створює передумови до набуття ними майстерності у цьому питанні. Отже, варіативність шляхів відмивання незаконно отриманих коштів стає більшою. Активно зростає кількість злочинних операцій, пов'язаних із приховуванням доходів, отриманих від корупційних схем. На нашу думку, якщо раніше для проведення таких операцій використовувалися здебільшого банківські установи, то тепер, як бачимо з практики, відбувається нова хвиля розвитку з використанням системи віртуальних грошей.

Легалізація доходів, що були отримані злочинним шляхом, здійснює руйнівний вплив на будь-яку економічну систему. Водночас економічна безпека кожної з країн світу чутлива до негативних наслідків від такої діяльності. З огляду на те, що економічна безпека є складовою національної безпеки, вона перебуває у тісному взаємозв'язку з усіма економічними процесами всередині держави та впливає на те, що відбувається у суспільстві [7].

Так, відповідно до статті 5 Закону України «ПВК/ФТ» [1], до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з доходами,

одержаними злочинним шляхом, а також вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких доходів, чи володіння ними, прав на такі доходи, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням або використанням доходів, одержаних злочинним шляхом.

Злочини у сфері легалізації коштів, отриманих від незаконної діяльності, вчиняються не суто для використання їх у подальшому і отримання прибутку від економічної діяльності, провадженої на їх основі. Метою може бути власне збагачення або, що є найбільш пагубним для національної безпеки країни, фінансування тероризму або сепаратистських рухів, незаконного обігу зброї, психотропних та наркотичних речовин, організації вбивств на замовлення тощо.

Важливо зауважити, що починаючи з 2014 року Україна перебувала у стані терористичної загрози та загрози сепаратизму, що переросла у повномасштабне вторгнення РФ. А використання фінансової системи з метою інтеграції та переадресування фінансових потоків, що спрямовувалися на підтримку такої підривної для національних інтересів діяльності, є неабияким викликом для держави.

Тенденції економічної злочинності в Україні характеризуються постійним удосконаленням схем відмивання коштів. Зокрема, існують масштабні зловживання з бюджетними коштами, виведення капіталів у іноземні юрисдикції, діяльністю конвертаційних центрів, шахрайства, уникнення від сплати податків та зборів, приховування реальних власників проєктів інвестування, що інвестують у найбільш прибуткові і значущі галузі економіки. Також зростання тіньової економіки та сприяння фактам неофіційного працевлаштування чоловічої частини населення України, що спричинено мобілізаційними заходами територіальних центрів комплектування, зменшують податкові надходження до бюджету. Виявлення та притягнення до відповідальності за використання схем відмивання доходів є прерогативою суб'єктів фінансового моніторингу та правоохоронних органів, що займаються розслідуванням економічних злочинів.

Результати дослідження наявних в Україні шляхів відмивання доходів, отриманих від корупційних дій, висвітлює Державна служба фінансового моніторингу. Вона у співпраці з іншими контролюючими органами та фінансовими установами вперше опублікувала такі дослідження 2018 року і щорічно проводила актуалізацію інформації. Проте після повномасштабного вторгнення РФ інформація не оновлювалась і останнє дослідження було проведено 2021 року. Його результати було опубліковано на офіційному вебсайті Держфінмоніторингу та включали у себе опис практичного досвіду усіх суб'єктів фінансового моніторингу і основних схем легалізації доходів, отриманих від корупційної діяльності, які вдалося викрити контролюючим органам.

Отже, Державною службою фінансового моніторингу України у період 2014–2021 рр. було отримано майже 48 млн повідомлень від суб'єктів первинного фінансового моніторингу про підозрілі фінансові операції. Динаміку зміни кількості отриманих Державною службою фінансового моніторингу України повідомлень від суб'єктів господарювання наведено на рис. 1.

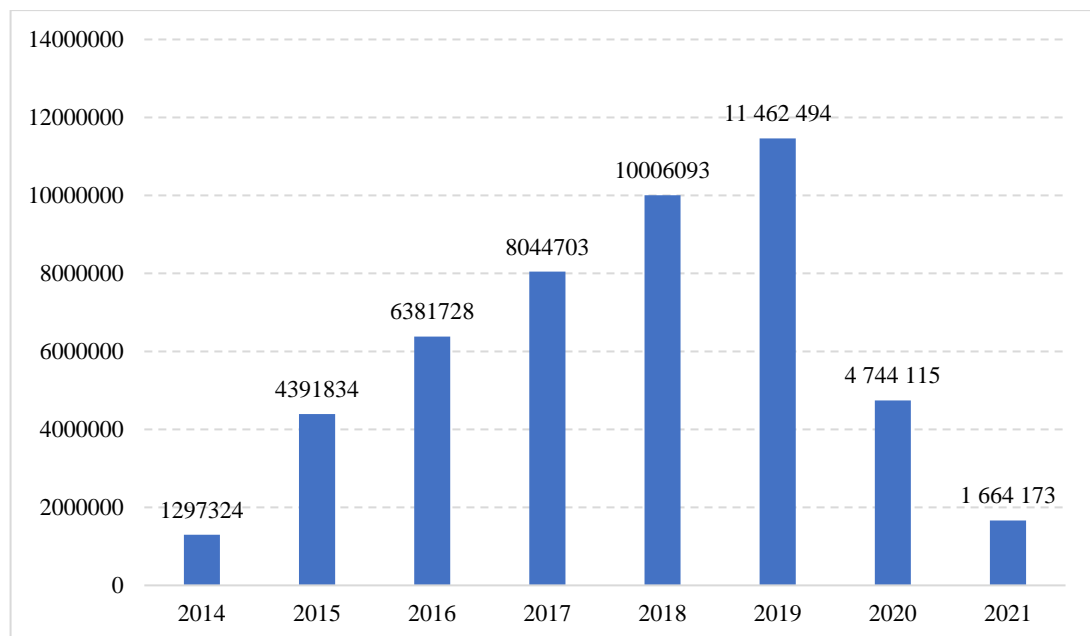

Рисунок 1 – Динаміка кількості повідомлень від суб'єктів первинного фінансового моніторингу до Державної служби фінансового моніторингу щодо підозрілих фінансових операцій за 2014–2021 рр.

Джерело: побудовано за звітними даними Держфінмоніторингу 2018–2021 рр. [8; 9; 10; 11].

За даними [11], понад половину таких випадків було проведено з ознакою «Інші ознаки». Аналіз цих повідомлень свідчить, що суб'єкти господарювання, які мають ознаки фіктивності, носять транзитний характер із остаточною метою перетворення в готівку. Ще однією значною часткою стали операції з конвертації безготівкових коштів у готівку та фінансові операції з невідповідністю профілю клієнта.

Також варто брати до уваги факт, що нині величезна частка схем із легалізації носить транснаціональний характер і не обмежується адміністративними кордонами однієї країни. І тут важливим превентивним заходом для виникнення таких операцій постає необхідність створення міцної міжнародної співпраці у сфері фінансового моніторингу. Послідовна і взаємовигідна співпраця контролюючих органів різних країн може слугувати фундаментом для забезпечення їх фінансової стабільності. Проте наразі існують виклики, через які ця співпраця не дає максимального рівня результативності. По-перше, відсутність унітарної системи фінансового моніторингу, якою б користувалися усі країни. Наразі кожна окрема держава має свої внутрішні системи, методи й інструменти виявлення, збору та аналізу операцій, що є підозрілими з огляду законності. По-друге, стрімкий технологічний розвиток. Блокчейн та криптовалюти, що виникли і нині широко входять в обіг на міжнародному рівні, дають змогу не розкривати джерела отримання коштів і водночас приховано фінансувати такими коштами терористичні організації чи злочинні угруповання. По-третє, окремі політичні та геополітичні фактори також можуть бути стримуючими у результативній співпраці [12].

Ситуація з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом (зокрема від корупційної діяльності), невпинно впливає на економіку країни, зокрема і наша держава не є виключенням. Згідно з існуючими міжнародними дослідженнями у сфері антикорупційної політики негативний вплив від корупційних дій здійснюється на усі рівні економіки країни. Зокрема, відбувається скорочення податкових надходжень, скорочуються обсяги приватних інвестицій, зменшується інвестиційна привабливість держави та,

крім усього вищезазначеного, здійснюється деструктивний вплив на розвиток державної інфраструктури [13]. Тому протидія корупції є одним із найпоширеніших соціальних викликів сьогодення, вирішення якого можливе через створення системи, яка б здійснювала превентивний вплив, виявляла, викривала корупційні діяння та реалізовувала принцип невідворотності настання відповідальності за вчинення такої діяльності. Зокрема, складові, що відповідають за попередження та виявлення доходів, отриманих від корупції, є фундаментальними для результативності успішного антикорупційного режиму. У разі досягнення цілей цими складовими можливе відновлення довіри суспільства до державних інституцій та зміцнення економіки.

Як уже було зазначено раніше, корупція у будь-якому прояві завдає неабиякої шкоди державі. Проте одна із найбільш небезпечних її форм – корупція, яка базується на злитті злочинних елементів із державними структурами. У результаті цього владна діяльність здійснюється не з метою покращення функціонування держави та поліпшення соціально-економічного клімату, а з метою збагачення окремих осіб. Досягається останнє шляхом зловживання службовими функціями задля отримання власної вигоди.

Корумповані зв'язки чиновництва є одним із проявів кримінального бізнесу [14]. Загалом корупція проникає у все більшу кількість життєво-важливих сфер суспільної діяльності. Не припиняється цей процес і у воєнний період, коли здійснюються спроби встановити контроль над ключовими галузями економіки, розподілом грошових ресурсів, великими промисловими групами чи окремими масштабними підприємствами. Ще одним проявом цього можна вважати лобіювання інтересів окремих суб'єктів у законодавчих органах чи органах територіальних громад.

Перелік основних способів відмивання доходів, отриманих від корупційної діяльності, наведені у таблиці 1. Протидія корупції на сьогодні є одним із ключових невирішених завдань в Україні. По-перше, цього вимагають обставини функціонування держави в умовах воєнного стану. Усі грошові ресурси мають бути мобілізовані для підтримки обороноздатності

країни та її стійкості в умовах економічної кризи, що виникла як результат збройного вторгнення РФ. По-друге, корупція підриває міжнародний імідж України. І з огляду на те, що наразі держава функціонує завдяки величезній частці надходжень з інших країн, корупційні скандали та наявність схем із легалізації доходів, отриманих від такої діяльності, здатні зменшити прихильність союзників і їх бажання допомагати.

Таблиця 1 – Основні способи відмивання коштів,
отриманих від корупційної діяльності

№ з/п	Приклади схем легалізації коштів
1.	Відмивання доходів посадовою особою державного підприємства
2.	Відмивання доходів членами сім'ї національного публічного діяча шляхом інвестування у дороговартісне майно
3.	Відмивання коштів членами сім'ї національного публічного діяча шляхом формування статутного капіталу
4.	Відмивання коштів членом сім'ї експосадової особи шляхом придбання майнових прав
5.	Відмивання доходів, отриманих від розкрадання бюджетних коштів із використанням підприємств з ознаками фіктивності та прихованого обгортівкування
6.	Відмивання доходів, отриманих від привласнення коштів комунального підприємства через підконтрольні підприємства
7.	Відмивання доходів від привласнення коштів державних установ
8.	Відмивання доходів, отриманих від розкрадання державних коштів через фіктивні підприємства
9.	Відмивання доходів від привласнення бюджетних коштів шляхом завищення вартості укладеного державного контракту
10.	Відмивання коштів, отриманих від нецільового використання коштів комунального підприємства

Джерело: [15].

Підвищення рівня корупції фактично супроводжує період впровадження системних трансформацій у державі. Однак корупція під час війни має найбільші негативні наслідки, оскільки вона загрожує національній безпеці та конституційному ладу країни.

Як уже було сказано раніше, відмивання корупційних грошей може носити трансграничний характер, тобто, брати початок в одній країні та закінчуватися – в іншій. Це означає, що походження корупційних коштів і їх подальша легалізація може бути як із внутрішніх, так і з зовнішніх джерел [16].

Найпоширенішими прикладами корупційних злочинів є зловживання службовим становищем, хабарництво, розкрадання бюджетних коштів або службове підроблення. Вразливою до цих чинників залишається сфера державних закупівель, основними проявами корупції у якій на практиці є хабарництво за перемогу у тендерах, розкрадання посадовцями бюджетних коштів шляхом акцептування фіктивних договорів або надання переваги афілійованим особам через необ'єктивне відхилення конкурентних заявок від інших постачальників.

Так, за даними Рахункової палати України [17], у 2022 році виявлено порушень і недоліків під час управління публічними фінансами на загальну суму 58,6 млрд грн, що становить 3,9 % видаткової частини державного бюджету країни (рис. 2).

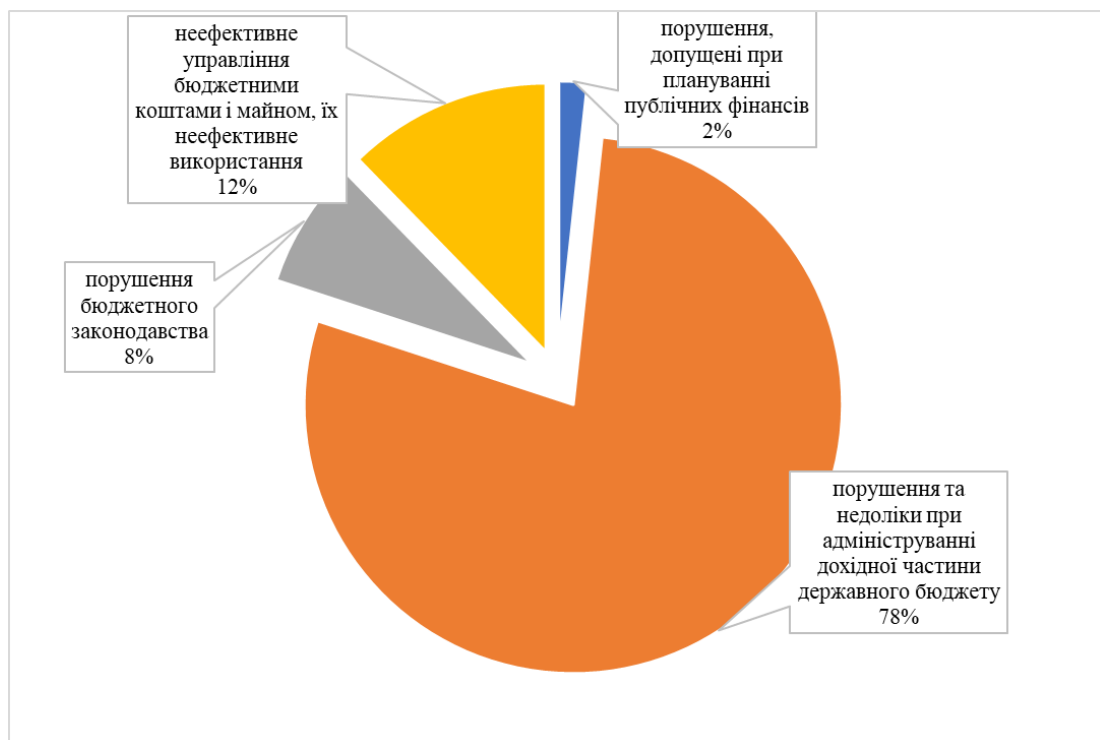

Рисунок 2 – Структура виявлених порушень і недоліків під час управління публічними фінансами у 2022 році, млрд грн

Джерело [17].

Значна частина порушень припадає саме на адміністрування дохідної частини державного бюджету, неефективне управління і використання бюджетних коштів. Це свідчить про наявність корупційної складової.

Таблиця 2 – Структура порушень, виявлених Рахунковою палатою України у процесі контролю за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням, 2022 рік

Показник	млн грн	%
<i>Структура порушень та недоліків при адмініструванні дохідної частини державного бюджету за видами порушень</i>	45857,5	100
несвоєчасне та не в повному обсязі перерахування до бюджету коштів (обов'язкових платежів)	37301,9	81,3
неналежний контроль органів виконавчої влади за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування податків і зборів (обов'язкових платежів)	6951,4	15,2
недосконалість законодавства, що дає можливість господарюючим суб'єктам застосовувати схеми мінімізації платежів до бюджету	928,8	2
незастосування штрафних санкцій та пені	626,5	1,4
недоплати до бюджету за результатами фінансово-господарської діяльності об'єктів контролю	48,9	0,1
<i>Структура порушень бюджетного та іншого законодавства за видами порушень (загальна сума 4 млрд 565,2 млн грн), у тому числі:</i>	4565,2	100
порушення, пов'язані з неналежним веденням бухгалтерського обліку	1540,5	33,7
використання коштів державного бюджету з порушенням чинного законодавства	1181,2	25,9
порушення, допущені при управлінні та використанні державного майна	1123,6	24,6
порушення під час здійснення публічних закупівель	355,5	7,8
нецільове використання бюджетних коштів втрати (збитки) внаслідок прийняття управлінських рішень з порушенням норм законодавства	345,7	7,6
<i>Структура неефективного управління публічними фінансами і майном, їх неефективне використання за видами порушень, зокрема:</i>	7171,1	100
неефективне управління державними коштами	4308,1	60,1
нерезультативне використання	1336,1	18,6
непродуктивне використання	1154,2	16,1
неефективне управління державним майном	179,8	2,5
неекономне використання	170,1	2,4
втрати (збитки) бюджету внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень	22,9	0,3

Джерело [17].

Аналізуючи дані таблиці, можна зробити висновок, що в Україні процес управління бюджетними ресурсами супроводжується надзвичайно високими корупційними ризиками.

Отже, створення цілісної системи боротьби державних органів із проявами корупції та антилегалізаційні заходи щодо отриманих у такий спосіб коштів є важливим питанням для підтримання економічної стабільності України у період воєнного стану та послуг, є передумовою для розбудови ефективного розвитку держави. Міжнародна практика свідчить, що результативною може бути боротьба з корупцією, коли в її ефекті зацікавлені не лише влада, а і громадськість. Водночас сукупність дій повинно носити комплексний характер, мати чітку пріоритетність та постійно бути у центрі уваги.

Загальний рівень корупції в Україні є високим. Згідно з Індексом сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2022 рік показник нашої держави зріс на один бал і становив 33 бали зі 100 можливих, що еквівалентне 116-му місцю у світовому рейтингу CPI зі 180 можливих [18].

Загалом відбулося поліпшення позиції нашої країни у цьому рейтингу, адже цей показник найбільший в історії України за період використання нової методики обрахунку Індексу сприйняття корупції. Варіативність Індексу сприйняття корупції з моменту його дослідження в Україні наведено на рисунку 3:

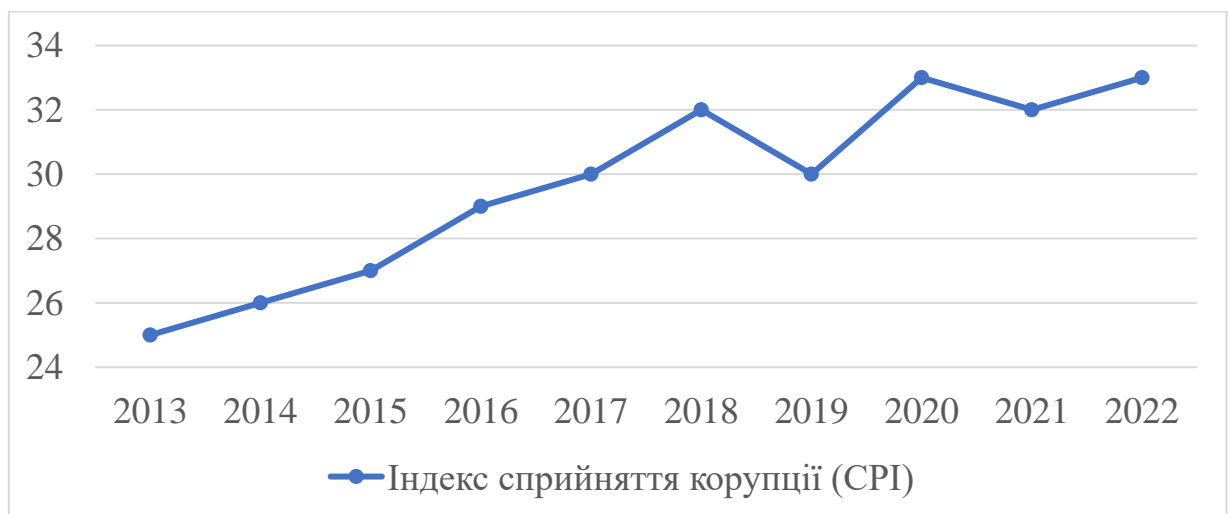

Рисунок 3 – Динаміка зміни індексу сприйняття корупції України
2013–2022 рр.

Показник 2022 року є незначно, але все ж таки вищим, ніж 2021 року. З огляду на наявність викликів, пов'язаних із повномасштабним вторгненням РФ на територію України, є позитивним проявом. Серед беззаперечних позитивних практичних кроків доцільно виділити ухвалення державної Антикорупційної стратегії, призначення керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), що стало рушійною силою для активізації розслідувань щодо фактів корупції на топ-рівні.

Також позитивний ефект на поліпшення ситуації здійснило функціонування Вищого антикорупційного суду (спеціалізований суд у системі судоустрою України), який здійснює правосуддя з 05.09.2019. Його завданням є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад і процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства й держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також вирішення питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного судочинства [19].

Вищий антикорупційний суд:

– здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України «Про санкції» [20], у порядку адміністративного судочинства;

– аналізує судову статистику, вивчає й узагальнює судову практику в кримінальних та інших провадженнях, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд та надає йому пропозиції до висновків щодо проєктів законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності Вищого антикорупційного суду України, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному вебсайті.

Результати роботи Вищого антикорупційного суду України впродовж 2019–2022 рр. наведено на рис. 4.

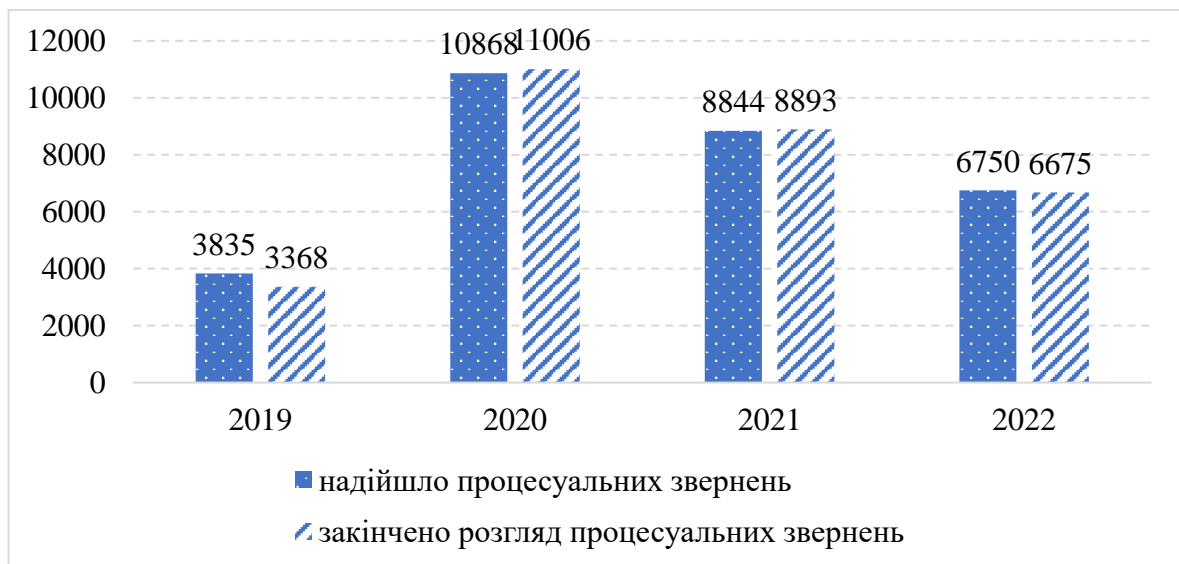

Рисунок 4 – Результати функціонування

Вищого антикорупційного суду України у 2019–2022 рр.

Джерело: [21; 22; 23; 24].

Проте об'єктивно оцінюючи ситуацію, покращення результатів могло б бути значно відчутним, а ефект від боротьби з корупцією – більш помітним.

За даними Transparency International (всесвітній рух, що працює в понад 100 країнах, щоб покласти край несправедливості корупції) [25], досягнути цього можна було б, якби конкурс з обрання керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури не затягувався, а закінчився так, як було заплановано. І коли вже було відомо ім'я переможця,

антикорупційні розслідування стартували б раніше. Також негативно вплинуло зростання термінів прийняття Антикорупційної стратегії на наступні 2 роки, що було спричинено парламентарями. Все це стало сповільнюючим фактором для впровадження чіткого плану дій щодо боротьби з корупцією.

Висновки. Для зменшення рівня корупції та одночасно збільшення лояльності населення та суб'єктів бізнесу необхідно продовжити вдосконалювати держфінмоніторинг в Україні. Практичними кроками, які могли б наблизити нашу країну до цієї мети, можуть стати:

1. Завершення конкурсів та обрання професійних кадрів до складу топ-менеджменту органів антикорупційної системи (Агентства з розшуку та менеджменту активів, Національного антикорупційного бюро, Національного агентства з питань запобігання корупції).

2. Проведення реформування конституційного правосуддя з урахуванням висновків Венеційської комісії. Тут доцільно здійснити проведення прозорого конкурсу з відбору суддів до Конституційного Суду України. Також провадити оновлення органів суддівського самоврядування для забезпечення нормального функціонування судових установ та запуску повноцінної судової реформи.

3. Відкриття даних у випадках, коли це не шкодить інтересам безпеки та оборони країни. Ця рекомендація включає в себе відновлення подання електронних декларацій і їх перевірку Національним агентством з питань запобігання корупції. Додатково доцільно відновити подання звітів політичними партіями і відновити функціонал органів, які було обмежено через війну (за виключенням тих, які не шкодять національній безпеці). Наразі президент наклав вето.

4. Використання електронної системи Prozzogo та розширення її функціоналу з перспективою у подальшому щодо проведення закупівель для відновлення України після російського повномасштабного вторгнення. Це допоможе підтримувати та забезпечувати ефективний контроль і моніторинг закупівель.

5. Посилення руху громадського контролю на кожній стадії бюджетного процесу як на державному, так і місцевому рівнях. Ефективність громадського контролю підтверджена кращими практиками територіальних громад Миколаївщини [26].

6. Діджиталізація бюджетного процесу на державному і місцевих рівнях упередить корупційні ризики, пов'язані з управління бюджетними коштами від планування та прогнозування бюджетів до їх виконання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX : станом на 30 черв. 2023 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 10.10.2023).

2. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму : Закон України від 17.11.2010 № 2698-VI. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/T102698> (дата звернення: 10.10.2023).

3. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537.

4. Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації : постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 435-р. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/495683__673126 (дата звернення: 10.10.2023).

5. Державна служба фінансового моніторингу в Україні. URL : <https://fiu.gov.ua/> (дата звернення: 10.10.2023).

6. Академія фінансового моніторингу / Державна служба фінансового моніторингу України. URL : https://finmonitoring.in.ua/wp-content/uploads/2018/01/03-2018_acad_present.pdf (дата звернення: 11.10.2023).
7. Глущенко О. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід : монографія. Київ : УБС НБУ, 2014. 386 с.
8. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2018 рік. URL : https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/zvit_2018_ukr.pdf (дата звернення: 15.10.2023).
9. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2019 рік. URL : <http://surl.li/bjuxl> (дата звернення: 15.10.2023).
10. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. URL : <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf> (дата звернення: 15.10.2023).
11. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2021 рік. URL : <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf> (дата звернення: 15.10.2023).
12. Уткіна М. С. Виклики та перспективи міжнародної співпраці у сфері здійснення фінансового моніторингу. *Аналітично-порівняльне правознавство* : електронне наукове видання. 2023. С. 255–259. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/282171/276340> (дата звернення: 11.10.2023).
13. Галіцин В. К. Моделі та технології систем моніторингу в економіці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.03.02. Київ, 2001. 30 с.
14. Смагло О. Аналітична діяльність фінансового моніторингу щодо корупційних дій. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-35> (дата звернення: 11.10.2023).
15. Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму). Типологічне дослідження / Державна служба фінансового моніторингу України. URL : https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20of%20the%20SFMS/UKR_Typology_2021_26_05.pdf (дата звернення: 11.10.2023).

16. Балануца О. Особливості формування системи фінансового моніторингу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 6. С. 38–40.
17. Звіт Рахункової палати за 2022 рік. URL : <http://rp.gov.ua/Activity/Reports/?id=1530> (дата звернення: 15.10.2023).
18. Індекс сприйняття корупції. *Transparency International*. URL : <https://cpi.ti-ukraine.org/#/> (дата звернення: 11.10.2023).
19. Судова влада України. URL : https://hcac.court.gov.ua/hcac/info_sud/competence/ (дата звернення: 16.10.2023).
20. Про санкції : Закон України від 14 серпня 2014 року № 1644-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
21. Аналіз здійснення правосуддя Вищим антикорупційним судом у 2019 році (як судом першої інстанції). URL : https://hcac.court.gov.ua/userfiles/media/VAKS/statistics/analysis_justice_2019.pdf (дата звернення: 15.10.2023).
22. Аналіз здійснення правосуддя Вищим антикорупційним судом у 2020 році (як судом першої інстанції). URL : https://hcac.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/statistics/analyses/justice_2020.pdf (дата звернення: 15.10.2023).
23. Аналіз здійснення правосуддя Вищим антикорупційним судом у 2021 році (як судом першої інстанції). URL : https://hcac.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/statistics/analyses/justice_2021.pdf (дата звернення: 15.10.2023).
24. Аналіз здійснення правосуддя Вищим антикорупційним судом у 2022 році (як судом першої інстанції). URL : https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/statistics/analyses/justice_2022.pdf (дата звернення: 15.10.2023).
25. Transparency International. URL : <https://www.transparency.org/en> (дата звернення: 15.10.2023).
26. Державний і громадський контроль у бюджетній сфері: синергія поєднання. URL : <https://samoorg.com.ua/blog/2020/12/03/derzhavnyj-i-gromadskyj-kontrol-u-byudzhethnij-sferi-synergiya-royednannya/> (дата звернення: 15.10.2023).

REFERENCES

1. On Prevention and Counteraction to Legalisation (Laundering) of Proceeds of Crime, Financing of Terrorism and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction : Law of Ukraine 06.12.2019 No. 361-IX : as of 30 June. 2023 p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (accessed: 10.10.2023).

2. On Ratification of the Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism: Law of Ukraine 17.11.2010 No. 2698-VI. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/T102698> (accessed: 10.10.2023).

3. On Approval of the Regulation on the State Financial Monitoring Service of Ukraine : Resolution Cabinet of Ministers of Ukraine of 29 July 2015 No. 537.

4. On approval of the Main Directions for the Development of the System for Prevention and Counteraction to Legalisation (Laundering) of Proceeds of Crime, Terrorist Financing and Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction in Ukraine for the period up to 2023 and the Action Plan for their implementation : Resolution The Cabinet of Ministers of Ukraine of 12 May 2021 No. 435-r. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/495683___673126 (accessed: 10.10.2023).

5. State Financial Monitoring Service in Ukraine. URL : <https://fiu.gov.ua/> (accessed: 10.10.2023).

6. Academy of Financial Monitoring. State Financial Monitoring Service of Ukraine. URL : https://finmonitoring.in.ua/wp-content/uploads/2018/01/03-2018_acad_present.pdf (accessed: 11.10.2023).

7. Glushchenko O. Anti-legalisation financial monitoring: risk-oriented approach: monograph. Kyiv : UBS NBU, 2014. 386 p.

8. Report of the State Financial Monitoring Service of Ukraine for 2018. URL : https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/zvit_2018_ukr.pdf (accessed: 15.10.2023).

9. Report of the State Financial Monitoring Service of Ukraine for 2019. URL : <http://surl.li/bjyx1> (accessed: 15.10.2023).
10. Report of the State Financial Monitoring Service of Ukraine for 2020. URL : <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf> (accessed: 15.10.2023).
11. Report of the State Financial Monitoring Service of Ukraine for 2021. URL : <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf> (accessed: 15.10.2023).
12. Utkina M. S. Challenges and prospects of international cooperation in the field of financial monitoring. *Analytical and Comparative Jurisprudence* : electronic scientific publication. 2023. С. 255–259. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/282171/276340> (accessed: 11.10.2023).
13. Galitsyn V. K. Models and technologies of monitoring systems in the economy : PhD thesis ... Candidate of Econ. Sciences : 08.03.02. Kyiv, 2001. 30 p.
14. Smahlo O. Analytical activity of financial monitoring in relation to corruption. *Economy and society*. 2022. № 38. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-35> (accessed: 11.10.2023).
15. Current methods, techniques, tools for legalisation (laundering) of criminal proceeds and financing of terrorism (separatism). A typological study by the State Financial Monitoring Service of Ukraine. URL : https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20of%20the%20SFMS/UKR_Typology_2021_26_05.pdf (accessed: 11.10.2023).
16. Balanutsa O. Features of the formation of the financial monitoring system in Ukraine. *Investments: practice and experience*. 2011. № 6. Pp. 38–40.
17. Report of the Accounting Chamber for 2022. URL : <http://rp.gov.ua/Activity/Reports/?id=1530> (accessed: 15.10.2023).
18. Corruption Perceptions Index. *Transparency International*. URL : <https://cpi.ti-ukraine.org/#/> (accessed: 11.10.2023).
19. Judiciary of Ukraine. URL : https://hcac.court.gov.ua/hcac/info_sud/competence/ (accessed: 16.10.2023).

20. On sanctions : Law of Ukraine of 14 August 2014 No. 1644-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (accessed: 10.10.2023).

21. Analysis of the Administration of Justice by the High Anti-Corruption Court in 2019 (as a court of first instance). URL : https://hcac.court.gov.ua/userfiles/media/VAKS/statistics/analysis_justice_2019.pdf (accessed: 15.10.2023).

22. Analysis of the Administration of Justice by the High Anti-Corruption Court in 2020 (as a court of first instance). URL : https://hcac.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/statistics/analyses/justice_2020.pdf (accessed: 15.10.2023).

23. Analysis of the Administration of Justice by the High Anti-Corruption Court in 2021 (as a court of first instance). URL : https://hcac.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/statistics/analyses/justice_2021.pdf (accessed: 15.10.2023).

24. Analysis of the Administration of Justice by the High Anti-Corruption Court in 2022 (as a court of first instance). URL : https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/statistics/analyses/justice_2022.pdf (accessed: 15.10.2023).

25. Transparency International. URL : <https://www.transparency.org/en> (accessed: 15.10.2023).

26. State and public control in the budget sphere: synergy of combination. URL : <https://samoorg.com.ua/blog/2020/12/03/derzhavnyj-i-gromadskyj-kontrol-u-byudzhethnij-sferi-synergiya-poyednannya/> (accessed: 15.10.2023).